

EKONOMİ VE TURİZM ODAKLI LİTERATÜR: BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

ECONOMY AND TOURISM: A LITERATURE REVIEW BY BIBLIOMETRIC ANALYSIS

Dr. Öğr. Üyesi Ebru Zümrüt BOYACIOĞLU * Çilem ELMAS †

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, literatürde yayınlanmış “Ekonomi ve Turizm” odaklı araştırmaların eğilimlerini incelemektir. Bu kapsamda Web of Science veri tabanında indekslenmiş yayınlara ilişkin veriler bibliyometrik analiz kullanılarak VOSviewer haritalama tekniği ile görselleştirilmiştir. Çalışmada toplamda 8746 yayına ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına göre, literatürdeki gelişimin özellikle 2006-2020 yılları hız kazandığı, incelenen konular ve kullanılan tekniklerde çeşitlilik oluşmaya başladığı tespit edilmiştir. ‡ Ekonomi ve turizm odaklı çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimenin “paylaşım ekonomisi”, “sürdürülebilir kalkınma”, “kültürel miras”, “sürdürülebilirlik” ve “ekonomik büyüme” olduğu belirlenmiştir. Alana ilişkin en fazla yayın yapan yazar ve en fazla atıf alan yazarın Colin Michael Hall olduğu tespit edilmiştir. En fazla yayını olan ve en fazla atıf alan ülkenin Amerika Birleşik Devletleri olduğu bulgular arasındadır. Turizm ve ekonomi konularında en fazla yayın yapan kaynak Tourism Economics dergisi, en fazla atıf alan kaynak ise Tourism Management dergisidir. Turizm ve ekonomi konularında araştırmalara yön veren bu dergileri araştırmacıların özellikle takip etmeleri çalışmanın önerisi olarak sunulmaktadır. Ayrıca elde edilen bulgular, ekonomi ve turizm üzerine gelecekteki araştırmalar için fırsatların sürdürülebilirlik ve kültürel mirasın ekonomik etkileri konuları ile ilgili olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, ekonomi, bibliyometrik, görsel haritalama

ABSTRACT: The aim of there search is to examine the studies on the concept of "Economy and Tourism" and to determine the change soccurred in the literature. The articles indexed in Web of Science data base were analyzed by bibliometric method and the data were visualized with the VOSviewer mapping technique. A total of 8746 publications were analysed. According to the findings, the development of literature has accelerated in between 2006-2020 years, also there is a diversification in the types of studies, topics, techniques used and data obtained. After the analysis, the most frequently keywords used in the economy and tourism-oriented studies are "sharing economy", "sustainable development", "heritage", "susutainability" and "economic development". The most published author and the most cited author on the field is Colin Michael Hall. Inaddition, USA has the greatest number of publications and citations on economy and tourism. The most published source on tourism and economy is Journal of Tourism Economics and the most cited source is Journal of Tourism Management. Since these journals that direct research on tourism and economy, it is offered as a suggestion of the study that researchers especially follow these journals. Inaddition, the findings indicate that the opportunities forfuture research on economy and tourism are related to sustainability and heritage issues.

Keywords: Economy, tourism, bibliometric, visual mapping

GİRİŞ

Turizm sektörü ekonomik, sosyal ve çevresel olumlu etkileri nedeniyle bir çok ülkenin ve bölgenin geliştirmeyi hedeflediği sektör arasında yer almaktadır (Tosun vd., 2004: 133). Turizm ülkelere gerek döviz girdisi sağlayarak gerek ülkelerin finans, altyapı, konaklama, ulaşım ve gıda

* Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, İİBF-İktisat Bölümü, ebruzboyacioglu@yahoo.com, [0000-0002-5514-340X](https://orcid.org/0000-0002-5514-340X)

† Bilim Uzmanı, cilemelmas@gmail.com, [0000-0002-0888-5451](https://orcid.org/0000-0002-0888-5451)

gibi sektörlerini doğrudan veya dolaylı etkileyerek hem istihdam alanları yaratmakta hem de ekonomik büyümelerine katkıda bulunmaktadır (Baykul ve Maden, 2017). Ülkelerin ödemeler bilançosunda hizmetler sektörünün içinde yer alan ve görünmeyen ihracat kapsamında hesaplanan turizm gelirleri, görünür ticaret kadar pay sahibidir (İçöz, 1998: 186). Yıllar içinde dünyadaki birçok ülkede turizm giderek daha önemli hale gelmiş, çoğu ülkede turizmden elde edilen gelir, ülkelerin ihracattan elde ettikleri gelirlere alternatif olarak ödemeler dengesine de büyük katkı sağlamıştır (Lea, 2006; Scheyvens ve Russell, 2012). Turizm gelir ve istihdam olanakları yaratan parasal etkilerinin yanında doğal ve kültürel mirası değerlendirerek çevreyi korumakta ve yaşam kalitesini arttırmaktadır (Godfrey ve Clarke, 2000: 16).

OECD ülkelerinde turizmin GSYH'nin % 4,4'üne ve hizmet odaklı ihracatın % 21,5'ine doğrudan katkı sağladığı belirtilmektedir (OECD, 2020). Ülkelerin gelişmesinde turizm sektörü ve turizm gelirleri, ekonomik büyümenin yanı sıra istihdam, dış ticaret, finansal denge gibi makroekonomik değişkenler üzerinde etkide bulunmaktadır (Çoban vd., 2018: 320) Turizm sektörü OECD ülkelerinde istihdamın % 6,9'una, Dünya'da ise % 7,4'üne doğrudan katkı sağlamakta, istihdamın yaklaşık % 10'unu oluşturmaktadır (Bahar ve Çelik İlal, 2020: 129). Türkiye'de ise 54 sektör ile doğrudan, 185 sektör ile dolaylı etkileşim içindedir ve bu yönü ile en rekabetçi ve en fazla döviz geliri getiren sektör konumunda yer almaktadır (Bahar ve Çelik İlal, 2020: 126). WTO'nun yaptığı geleceğe yönelik projeksiyonlarda, turizmin 21.yüzyılda da gelişeceği öngörülmektedir (Bahar, 2006: 147).

Ekonomi açısından bu denli olumlu yansımaları olan turizm sektörü çok çeşitli düzeylerde ampirik araştırmalara konu olmaktadır. Belirli bir literatür alanında yapılan yayın örüntülerini belirlemede bibliyometrik metodoloji yaygın kullanılmaktadır. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden bibliyometrik analiz ile görsel haritalama yapılmıştır. Bibliyometrik analizler araştırılan konudaki çalışmaları, araştırmacıları ve ülkeleri tespit ederek, aralarındaki etkileşimleri göstermesi sonucu gelecekte yapılması planlanan akademik çalışmalara yol göstermektedir.

Bu çalışma ekonomi ve turizm konularını birlikte içeren literatürdeki araştırma eğilimlerini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Çalışmada "ekonomi ve turizm" odaklı çalışmaların hangi konuları ele aldığı, hangi alanlarda kesiştiği, çalışmaların hangi ülkelerde yapıldığı, kronolojik dağılımı, en çok atıf alan ve yayın yapılan dergiler, yaygın kullanılan anahtar kelimeler, hangi belge türünde alana daha çok katkı sağladığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bulguları, "ekonomi ve turizm" literatürüne katkı sağlayan çalışmaların gelişim seyrini ortaya çıkarması bakımından önemli bulunmaktadır. Çalışmanın; turizmin ekonomik etkileri konusunda gelişme gösteren araştırma alanlarını ve gelecek araştırmaların odağı olabilecek alanlar açısından bir yol haritası olacağı düşünülmektedir.

LİTERATÜR

Ülkelere önemli döviz girdisi sağlayan turizm sektörü, çarpan etkisi ile geliştirilmesi öncelikle hedeflenen sektör konumdadır. Hizmetler ana sektörü içinde yer almasına rağmen; ürettiği bir birim çıktı karşı 0.53 birim girdi sağlayarak turizm; 54 sektör ile etkileşim yapmakta olan lokomotif bir sektör konumundadır (Türkay, 2015: 6). Turizm potansiyeli olan ülkelerin turizmi destekleyerek geliştirme hedefi büyük ölçüde ekonomik olmasının yanı sıra turizmin sosyal ve çevresel etkileşimlerinde de kaynaklanmaktadır (Laws,1995: 85).

Turizm sektörünün diğer sektörlerle etkileşiminin fazlalığı, emek-yoğun bir yapı olması ve ekonomik yansımalarının birçok parametre ile ilişkili olması nedeni ile literatürde birçok çalışmaya konu olmaktadır. Literatür incelendiğinde turizmin ekonomiye olan etkisine yönelik teorik ve ampirik çok sayıda çalışma olup, yapılan çalışmalar genel olarak turizmin ekonomik büyümeye önemli etkiler yarattığını belirtmektedir. Literatürde turizm sektörü bileşenleri genel olarak; turizm geliri ve turist sayısı ile temsil edilmekte, ekonomi odaklı göstergeler ise; GSYH, KGSYH, döviz kuru, ihracat, dış ticaret, sektörel büyüme oranları, istihdam, işgücü düzeyleri iklim değişikliği gibi değişkenlerden oluşturulmaktadır (Çoban vd., 2018).

Literatürde turizm ve ekonomi odaklı yapılan çalışmalar incelendiğinde önemli bir kısmının turizm sektörünün gelişimi ve ekonomik büyüme arasında doğrusal ve pozitif yönlü bir korelasyon olduğu belirlenmiştir. Turizm sektörü, döviz girdisi sağlayan bir alan olarak (Aruoba ve Alpar, 1992: 13), istihdam sağlayıcı etkisi, GSMH'deki katkısı, ihracata etkisi ve dış ticaret açığını azaltan etkisi dikkate alındığında ülke ekonomisini destekleyen önemli bir unsur olarak yer almaktadır (Çimat ve Bahar, 2003: 2). Ampirik çalışmaların büyük çoğunluğu; turizmin ekonomik büyümeyi farklı ülkeler için olumlu etkilediğini doğrulamaktadır (Brau, Lanza ve Pigliaru, 2003; Martin, Morales ve Scarpa, 2004; Gökovalı ve Bahar, 2006; Lee ve Chien, 2008; Sequeira ve Nunes, 2008; Chen ve Chiou-Wei, 2009; Bahar ve Bozkurt, 2010; Bozgeyik ve Yoloğlu, 2015; Tang ve Tan, 2013; Çoban vd., 2018; Akdağ ve Seçilmiş, 2018). Elde edilen çalışmalardan çıkan ortak sonuç, turizmin ekonomik büyümeyi olumlu olarak etkilediği şeklindedir (Schubert, 2010; Samimi vd., 2011; Selimi vd., 2016; Paramati vd., 2016; Habibi vd., 2018; Karabulut vd., 2020; Yıldız, 2021).

Turizm sektörü ülkelerin ödemeler dengesinin sağlanmasında, gelir yaratılmasında, bağlantılı olduğu diğer birçok sektörün canlanmasında, altyapı ve üstyapı yatırımlarının arttırılmasında, istihdam olanakları yaratılmasında ve çevresel duyarlılık geliştirilmesinde önemli etkilere sahiptir. Ekonomik büyüme stratejisi olarak turizmin ekonomiye etkisinin teorik dayanağının, ihracat ve ekonomik büyümeye katkısından kaynaklandığı görülmektedir (Vanegas ve Croes, 2003: 315-330).

Literatürde yapılan çalışmaların büyük bir kısmı turizm kaynaklı büyüme hipotezini desteklemektedir. Farklı ülkelerde yapılan az sayıda çalışmada turizm geliri ile ekonomik büyüme arasında bir ilişki bulunamamış ve turizmin ekonomik büyümeye olumlu veya olumsuz etkisinin olmadığı sonucu elde edilmiştir (Campos ve Sequeira, 2005; Yavuz, 2006; Öztürk ve Acaravcı, 2009; Tang ve Jang, 2009; Katırcıoğlu, 2009). Hazari ve Ng'nin çalışmasında ise turizmin ekonomik refahı azaltacağı ve büyümede olumsuz etki yaratacağı tespit edilmiştir (Hazari ve Ng, 1993).

YÖNTEM

Belirli bir alan içindeki yayın örüntülerini tanımlamak amacı ile bibliyometrik çalışma yöntemi yaygın kullanılmaktadır. Bibliyometrik analiz nicel bir araştırma olarak keşfedici ve tanımlayıcı bir çalışma olarak değerlendirilmektedir (Kurutkan ve Orhan, 2018: 8). Çalışma, araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmış olup Web of Science veri tabanı kullanılarak yapılan kavramsal bir araştırma olmasından dolayı etik kurul onayı gerektirmemektedir. Çalışmada bibliyometrik analiz ile görsel haritalama gerçekleştirilmiştir. Bibliyometrik analiz ile gerçekleştirilen görsel haritalama, en kısa şekilde en fazla atıf alan yayın ve en fazla yayın yapan yazar/yazarları, hangi dergilerin

takip edilmesi gerektiği konusunda görseller sunmaktadır (Kurutkan ve Orhan, 2018: 8). Turizm ve ekonomi ilişkisini ortaya çıkaracak verilere ulaşmak için Web of Science veri tabanında yapılan araştırmada konu başlığı arama türü seçilmiştir. Web of Science, etkili ve güvenilir uluslararası yayınları endeksleyen bir veri tabanı olması sebebi ile kullanılmıştır. Web of Science veri tabanının seçilmesinin bir diğer sebebi; uluslararası literatürde oldukça fazla içerikler sunmasından kaynaklanmaktadır. Araştırmanın konu başlığı şeklinde yapılması; kullanılan “ekonomi ve turizm” kelimelerinin çalışmaların başlığında, özet ve anahtar kelimelerinde aranmasından kaynaklanmaktadır.

“Ekonomi ve turizm” kavramlarının geçtiği çalışmalar 09.05.2021 tarihinde Web of Science veri tabanı sisteminden süzülmüştür. Anahtar kelimeler ile yapılan tarama sonucu 8746 çalışma analizde kullanılmıştır. Araştırmada bibliyometrik ağları belirlemek ve literatürü görselleştirmek için VOSviewer paket programının 1.6.6 sürümü kullanılmıştır. VOSviewer, büyük ölçekli verileri analiz etmede, bilim haritaları oluşturmada kullanılan java tabanlı bir yazılım aracıdır. Program, özel algoritmalar sayesinde metin madenciliği işlevi sunmakta ve kümeleme tabanlı çalışmaktadır (VOSviewer, 2020). Programda oluşan renkler ögenin ait olduğu kümeyi göstermektedir (Van Eck vd., 2010). Ögenin önemi dairesinin büyüklüğü ile belirlenmekte, öğelerin renklerinin ataması ise ait oldukları küme ile bağlantılı olmaktadır (Van Eck ve Waltman, 2010). Öğelerin birbirine yakın konumlanmaları aralarındaki ilişkinin güçlü olduğunu, uzak konumlanmaları ise aralarında yeterli ilişkinin olmadığını belirtmektedir (Doğan vd., 2021: 167).

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde analiz verileri ve bulguları paylaşılmıştır.

Tablo 11. “Ekonomi ve Turizm” Odaklı Çalışmaların Yayın Yıllarına Göre Dağılımı

Yayın Yılı	Yayın Sayısı	Yayın Yılı	Yayın Sayısı	Yayın Yılı	Yayın Sayısı
1960	1	1994	30	2008	190
1965	1	1995	23	2009	233
1978	1	1996	37	2010	312
1980	1	1997	27	2011	339
1982	2	1998	42	2012	325
1983	3	1999	20	2013	327
1984	1	2000	41	2014	412
1985	1	2001	36	2015	709
1987	2	2002	47	2016	750
1989	1	2003	63	2017	918
1990	2	2004	53	2018	934
1991	11	2005	69	2019	1030
1992	17	2006	100	2020	1211
1993	22	2007	107	2021	295

Tablo 1’de belirtildiği üzere “Ekonomi ve Turizm” odaklı çalışmalar 1960 yılında yayınlanmaya başlanmış ve 1990’lı yıllara kadar durağan seyretmiştir. Özellikle 2006 yılından itibaren çalışmalarda bir artış görülmüş, bu artışın 2020 kadar ivmelendiği belirlenmiştir. 2021 yılının ilk dört ayında 295 çalışma yayınlanmıştır.

Tablo 2. “Ekonomi ve Turizm” Odaklı Çalışmaların Belge Türü Dağılımı

Belge Türü	Çalışma Sayıları	Yüzde Oranı %
Makale	6075	%69,46
Bildiri	2416	%27,62
Diğer	255	%2,92
Toplam	8746	%100

“Ekonomi ve turizm” konulu çalışmalar ağırlıklı olarak makale türünde (%69,46) yayınlanmıştır. %27,62’sini bildirimler oluştururken, %2,92’lik kısmı diğer yayın türlerini (kitap, kitap bölümü vb.) kapsamaktadır.

Tablo 3. “Ekonomi ve Turizm” Odaklı Çalışmaların Konu Kategorilerine Göre Dağılımı

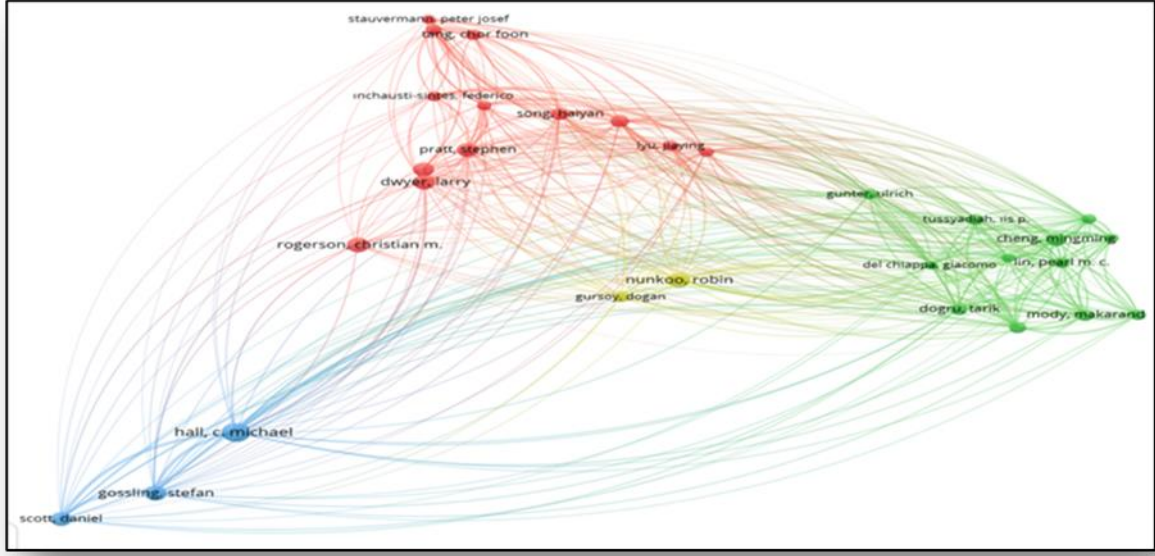
Yayın Kategorileri	Yayın Sayıları	%
Hospitality and Leisure Tourism	2614	%29,840
Economics	1304	%14,886
Environmental Studies	1015	%11,587
Environmental Sciences	1009	%11,518
Management	920	%10,502
Business	704	%8,037
Geography	574	%6,553
Green Sustainable Science Technology	552	%6,301

“Ekonomi ve turizm” anahtar kelimeleri ile taranan çalışmalar incelendiğinde disiplinler arası bir konular karşımıza çıkmaktadır. Tablo 3’te belirtilen Konu Kategorileri dergilerin konu kategorilerini vermektedir. Konu kategorileri Journal Citation kapsamındaki kategoriler ile aynıdır. Tablo 3’te listelenen sekiz konu kategorisi toplam 8746 çalışmanın %99,224’ünü oluşturmaktadır. Çalışmaların 2614 tanesi % 29,8’lik oran ile en fazla paya sahip olan Konaklama ve dinlenme turizmi (Hospitality Leisure Tourism) ile ilgilidir. En fazla yayın bu kategoride yapılmıştır. Ardından % 14’lük pay ile ekonomi alanı gelmektedir.

Bibliyografik Eşleştirmeye Dayalı Haritalama Analizi

Referans listesinde bir ya da daha fazla kaynağa atıf yapılmasına bibliyografik eşleştirme denilmektedir (Zan, 2012: 24). Bibliyografik eşleştirme ortak atıf analizini tamamlamak için kullanılmaktadır (Doğan, vd., 2021: 172). Kısacası iki belge bir diğer üçüncü çalışmadan alıntı yapmış ise bibliyografik eşleşme gerçekleşmektedir (Merigó vd., 2016).

Yazarlara Göre Haritalama Analizi: 18176 yazara göre yapılan bibliyometrik eşleştirme analizinde min. belge sayısı 5; min. alıntı sayısı 3 şeklinde belirlenmiştir ve eşik değeri 156 yazar karşılık gelmektedir. Haritanın daha anlaşılır olabilmesi için toplam bağlantı gücü yüksek olan ve 30 eşik değeri karşılayan Harita 1 oluşturulmuştur.

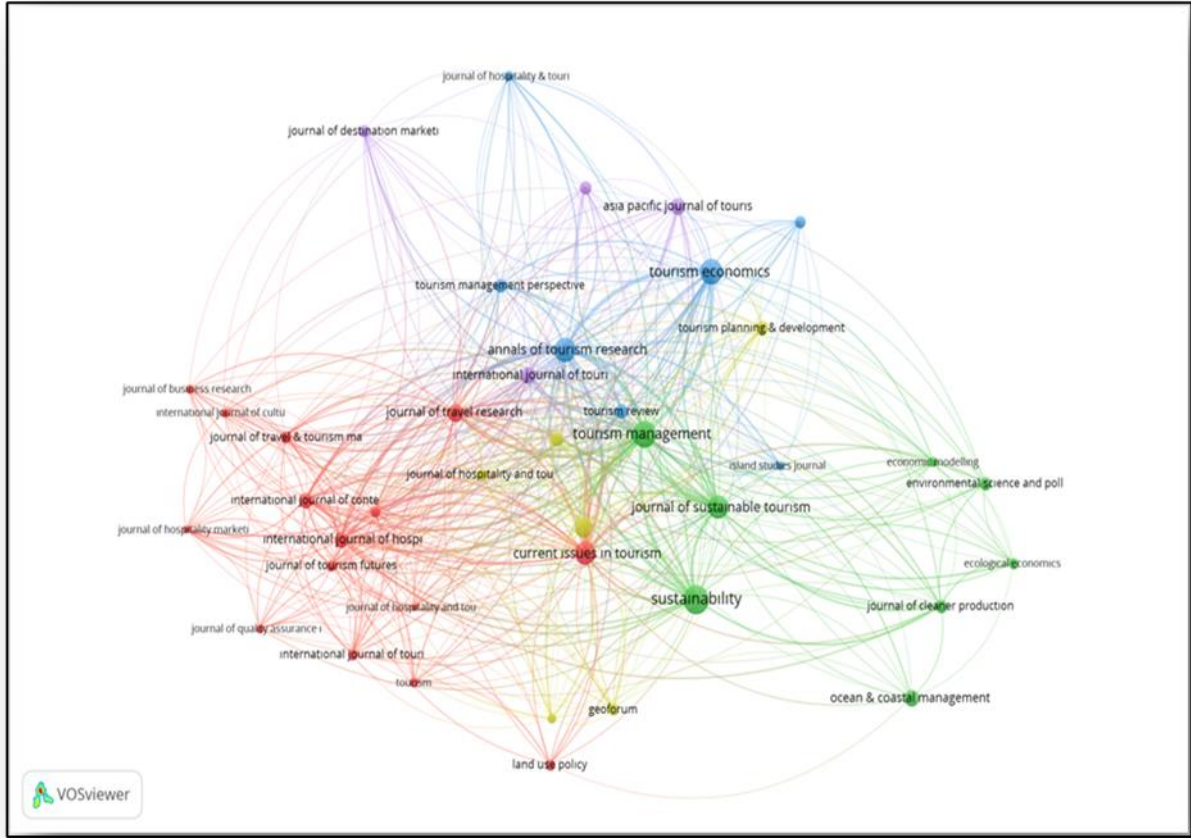
Harita 1. “Ekonomi ve Turizm” Odaklı Yayınların Yazarlarının İndirgenmiş Bibliyometrik Ağ Haritası

Harita 1 incelendiğinde dört farklı ana bağlantı kümesi bulunmaktadır. Bunlar; Colin Michael Hall, Makarand Mody, Robin Nunkoo ve Stephen Pratt isimli yazarlara aittir ve birbirleri ile doğrudan ve/veya dolaylı olarak ilişkide buldukları belirlenmiştir. En kuvvetli bibliyografik eşleşme ağı 1632 atıf ile Colin Michael Hall’a (4137) aittir. Sarı ve yeşil kümelerde iki Türk yazar bulunmaktadır. 137 atıf ile Tarık Doğru’nun (2212), Doğan Gürsoy’un 817 atfına (1562) göre bibliyografik eşleşme ağı daha kuvvetlidir.

Atıf Analizine Dayalı Haritalama Analizi

Atıf analizi ile alana en fazla katkı sağlayan araştırmacılar, en sık kullanılan kaynaklar ve literatürün geçmişi belirlenmektedir. “Turizm ve ekonomi” odaklı ulaşılan yayınlarda atıf yapılan belgeler arasındaki ilişkiyi gösteren ağ haritaları dört alt başlık altında incelenmiştir. Farklı renklerde belirtilen tüm kümeler birbirleriyle doğrudan veya dolaylı olarak ilişki içindedir. Kümeler arasındaki bağlantı ağları yaklaştıkça aralarındaki ilişki artarak kuvvetlenmektedir.

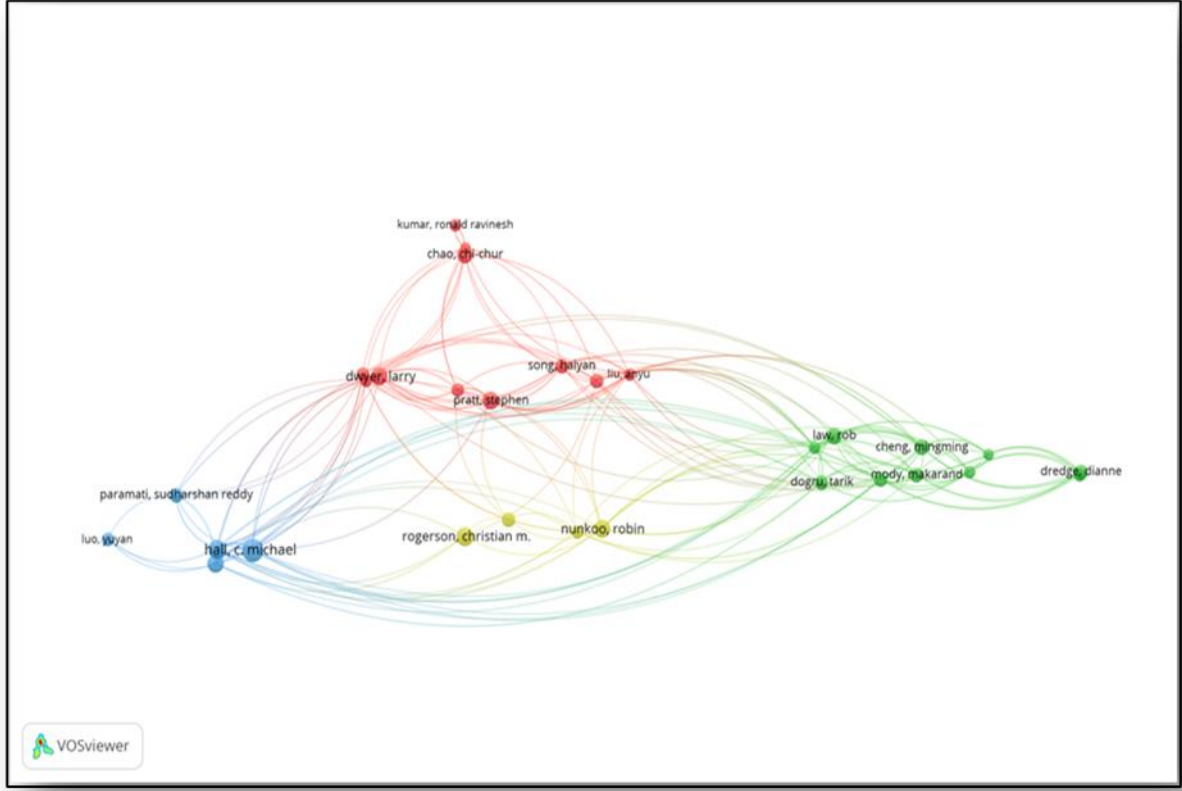
Kaynaklara Göre Haritalama Analizi: İncelemeye tabi tutulan 3360 belge için minimum belge sayısı 5; minimum alıntı sayısı 5 şeklinde belirlenmiştir ve eşik değeri 309 kaynak karşılık gelmektedir. Haritanın daha anlaşılır olabilmesi için toplam bağlantı gücü yüksek olan 40 eşik değeri karşılayan Harita 2 oluşturulmuştur.

Harita 2. “Ekonomi ve Turizm” Odaklı Yayınların Kaynaklarının İndirgenmiş Alıntı Ağ Haritası

Harita 2 verilerine göre beş farklı ana bağlantı kümesi bulunmaktadır. Bunlar; Tourism Economics, Tourism Management, Annals of Tourism Research, Current Issues in Tourism, Journal of Destination Marketing ve Geoforum dergileridir. En yüksek alıntı yapılan kaynağın Tourism Management (10225) dergisi olduğu belirlenmiştir. “Turizm ve ekonomi” konusunda en fazla yayın yapan dergi ise Tourism Economics olmuştur.

Yazarlara Göre Haritalama Analizi: 18176 yazara göre yapılan alıntı analizinde minimum belge sayısı 5; minimum alıntı sayısı 3 şeklinde belirlenmiştir ve eşik değeri 156 yazar karşılık gelmektedir. Haritanın daha anlaşılır olabilmesi için toplam bağlantı gücü yüksek olan ve 30 eşik değeri karşılayan Harita 3 oluşturulmuştur.

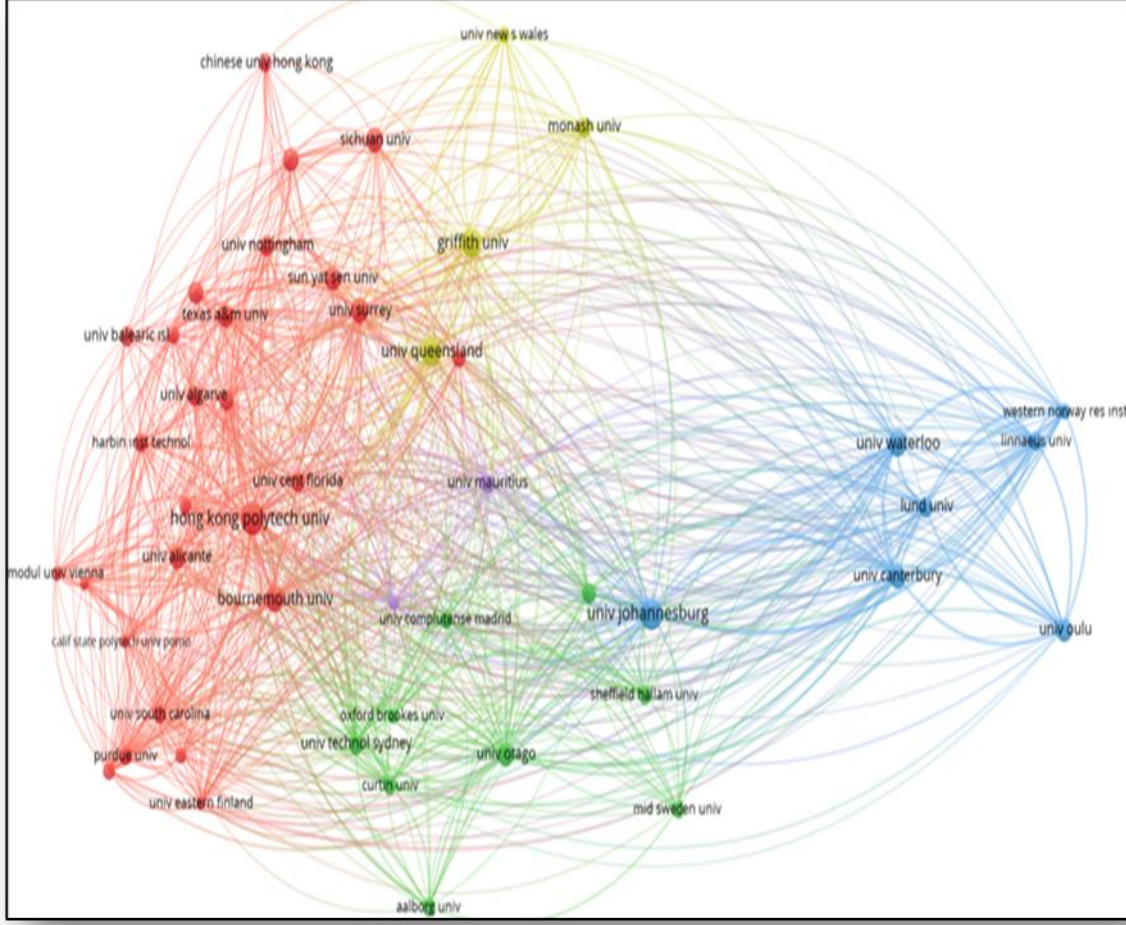

Harita 3. “Ekonomi ve Turizm” Odaklı Yayınların Yazarlarının İndirgenmiş Alıntı Ağ Haritası

Harita 3’e göre dört farklı ana bağlantı kümesi bulunmaktadır. Bunlar; Colin Michael Hall, Robin Nunkoo, Larry Dwyer ve Mingming Cheng olarak tespit edilmiştir. Colin Michael Hall 32 belgede 1632 atıf ile ilk sırada yer almaktadır. Tarık Doğru 9 belgede 137 atıf ile haritada yeri almaktadır.

Kurumlara Göre Haritalama Analizi; 5966 kuruma göre yapılan alıntı analizinde minimum belge sayısı 5; minimum alıntı sayısı 5 şeklinde belirlenmiştir ve eşik değeri 400 kurum karşılamaktadır. Haritanın daha anlaşılır olabilmesi için toplam bağlantı gücü yüksek olan 49 eşik değeri karşılayan Harita 4 oluşturulmuştur.

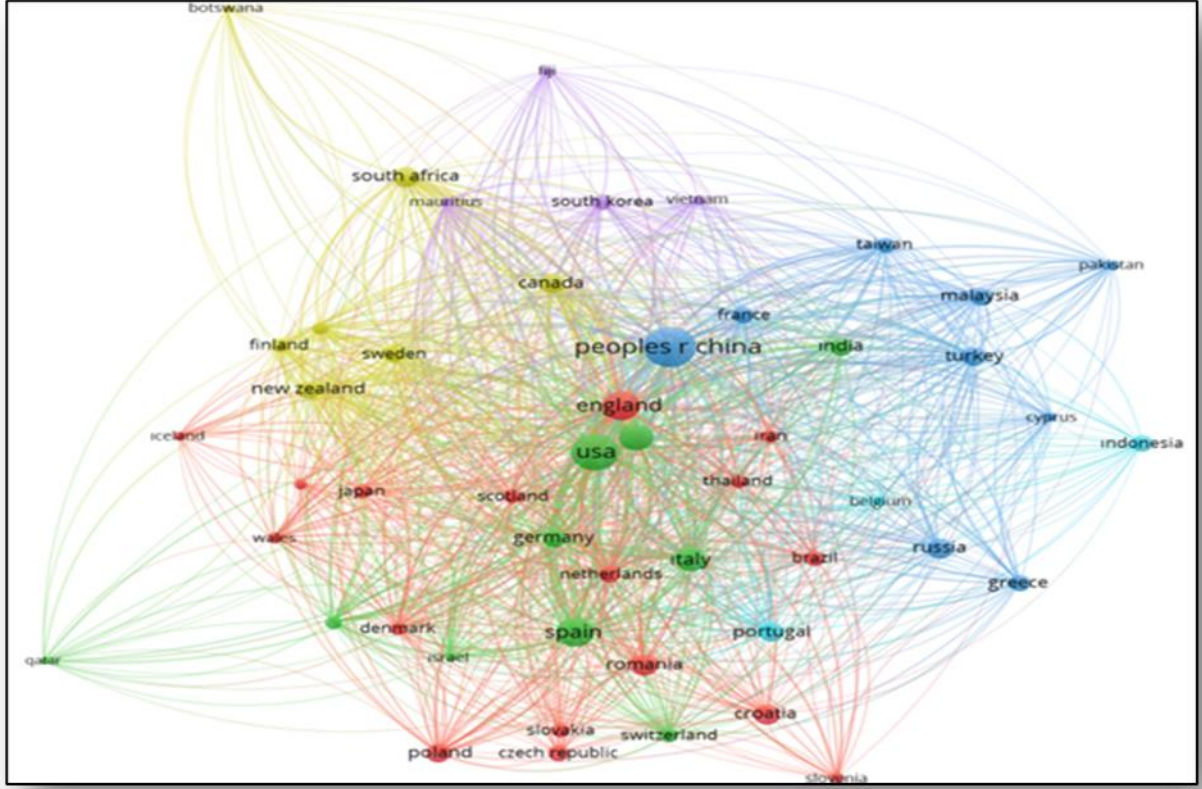

Harita 4. “Ekonomi ve Turizm” Odaklı Yayınların Kurumlarının İndirgenmiş Alıntı Ağ Haritası

Harita 4 incelendiğinde beş farklı ana bağlantı kümesi bulunmaktadır. Bunlar; Waterloo University, Hong Kong Polytech University, Queensland University, Mauritius University ve Otago University'dir. Waterloo University 47 belgede 2792 atıf ile ilk sırada, Hong Kong Polytech University 97 belgede 1768 atıf ile ikinci sırada yer almaktadır.

Ülkelere Göre Haritalama Analizi; 167 ülkeye göre yapılan alıntı analizinde minimum belge sayısı 5; minimum alıntı sayısı 3 şeklinde belirlenmiş ve eşik değeri 103 ülke karşılamaktadır. Haritanın daha anlaşılır olabilmesi için toplam bağlantı gücü yüksek olan 50 eşik değeri karşılayan Harita 5 oluşturulmuştur.

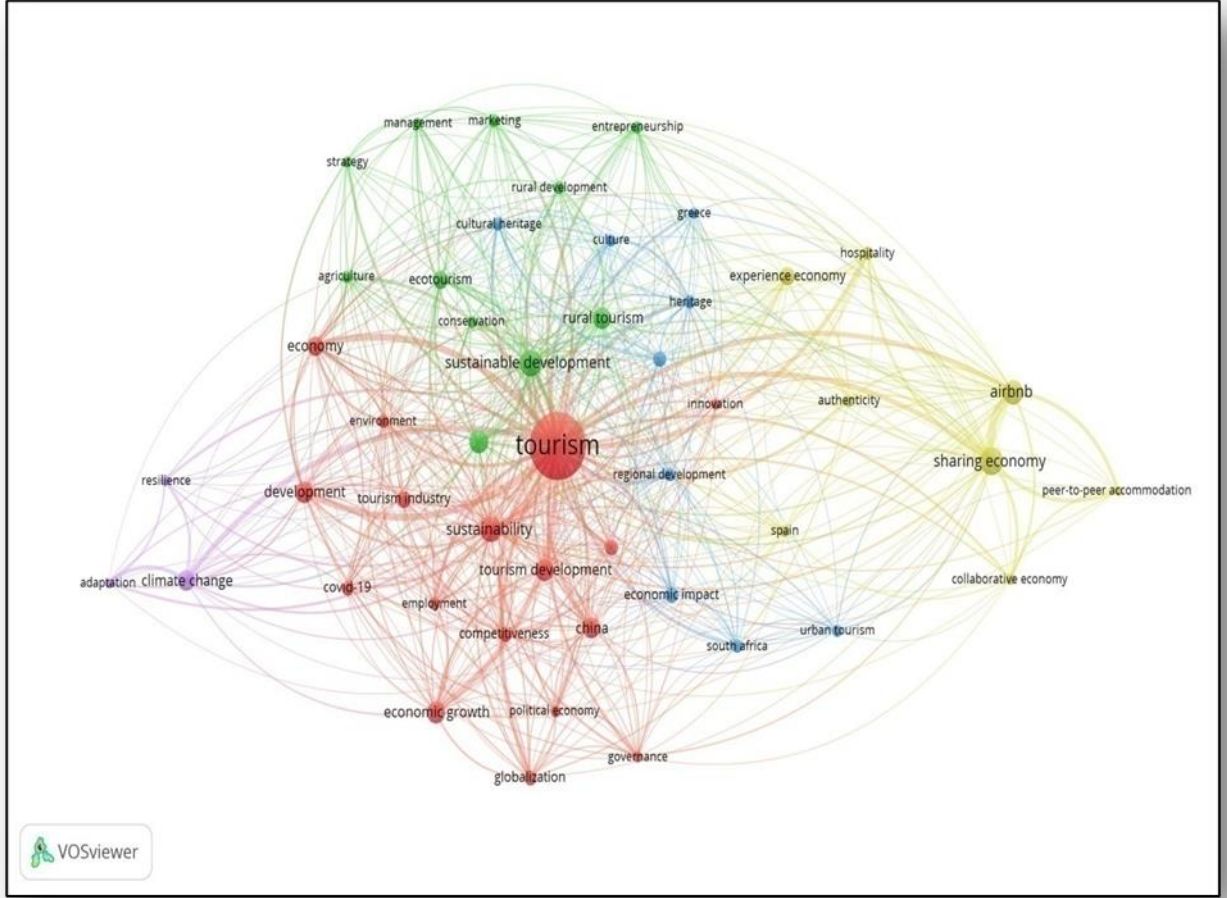

Harita 5. “Ekonomi ve Turizm” Odaklı Yayınların Ülkelerinin İndirgenmiş Alıntı Ağ Haritası

Harita 5 verilerine göre altı farklı ana bağlantı kümesi bulunmaktadır. Bunlar; ABD, İngiltere, Çin, Yeni Zelanda ve Güney Kore olarak tespit edilmiştir. En çok bağlantı kurulan ülkelerin ABD (4331), İngiltere (3511) ve Çin (2984) olduğu belirlenmiştir.

Eşdizimlilik Analizine Dayalı Haritalama Analizi

Eşdizimlilik analizinde çalışmalarda kullanılan anahtar kelimeleri incelenmektedir. Bu analizde “ekonomi ve turizm” odaklı çalışmalarda kullanılan anahtar kelimeler arasındaki işbirliğini gösteren ağ haritası oluşturulmuştur. 18490 anahtar kelime için, minimum oluşum sayısı 5 olarak belirlenmiştir ve 1053 anahtar kelime eşik değeri karşılamaktadır. Haritanın daha anlaşılır olabilmesi için toplam bağlantı gücü yüksek olan 50 eşik değeri karşılayan Harita 6 oluşturulmuştur.

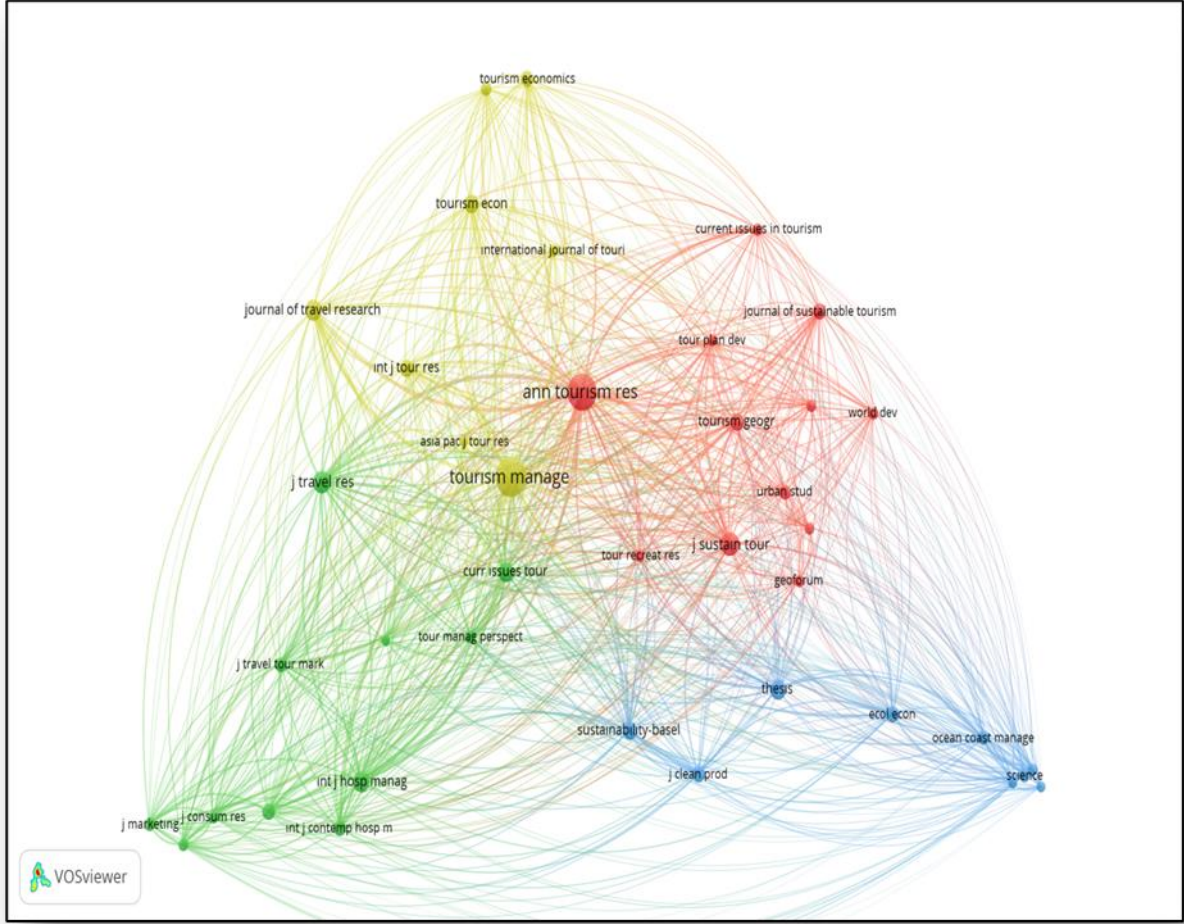
Harita 6. “Ekonomi ve Turizm” Odaklı Yayınlardaki Anahtar Kelimelerin Ağ haritası

Harita 6’ya göre beş farklı ana bağlantı kümesi bulunmaktadır. Bunlar; Tourism, Sharing Economy, Sustainable Development, Climate Change ve Heritage olduğu ve birbirleri ile doğrudan ve/veya dolaylı ilişki içinde olduğu görülmektedir. En çok iş birliği kurulan kelimeler Tourism (1504), Sharing Economy (257), Sustainable Development (242), Sustainability (226), Airbnb (203), Sustainable tourism (181), Economic Growth (167), Tourism Development (165) olmuştur.

Ortak Atıf Analizine Dayalı Haritalama Analizi

Ortak atıf, bir kaynağın iki farklı yayına atıf yapması olarak betimlenmektedir (Al ve Tonta, 2004). Ortak atıf verileri alıntılanan kaynaklara göre haritalandırılmıştır.

Alıntılanan Kaynaklara Göre Haritalama Analizi; 123365 tane alıntılanan kaynak tespit edilmiştir. Bir kaynağın minimum alıntı sayısı 20 olarak belirlenmiştir ve eşik değeri 613 tanesi karşılamaktadır. Haritanın daha anlaşılır olabilmesi için toplam bağlantı gücü yüksek olan 40 eşik değeri karşılayan harita 7 oluşturulmuştur.

Harita 7. “Ekonomi ve Turizm” Odaklı Ortak Atıfta Alıntılanan Kaynakların İndirgenmiş Ağ Haritası

Harita 7 incelendiğinde dört farklı ana bağlantı kümesi bulunmaktadır. Bunlar; Tourism Management, Annals of Tourism Research, Journal of Travel Research ve Sustainability-Basel olduğu ve birbirleri ile doğrudan ve/veya dolaylı ilişki içindedir. En fazla atıf yapılan derginin Tourism Management (11965) olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ

Çalışma, “ekonomi ve turizm” odaklı literatürde yayınlanmış çalışma eğilimlerini tespit etmek amacı ile yapılmıştır. Bu alandaki akademik çalışmalar bibliyometrik analize tabi tutularak, elde edilen bulgular görsel haritalama ile resmedilmiştir.

Bulgular sonucu turizm ve ekonomi odaklı çalışmaların ağırlıklı olarak makale türünde yayımlandığı tespit edilmiştir. Bu alandaki ilk çalışma 1960 yılına denk gelmektedir ve bu bulgu ile “ekonomi ve turizm” literatürünün gelişim seyrinin yaklaşık 60 yıl öncesine dayandığı tespit edilmiştir. En fazla çalışmanın 2020 yılında yapıldığı belirlenmiştir. 2000’li yıllardan bugüne yapılan çalışmaların artış oranı yıllara göre değişmesine rağmen istikrarlı bir artış göstermektedir. Günümüzde teknolojik gelişmeler, sosyo-ekonomik düzeydeki ilerlemeler, küreselleşme sonucu seyahat serbestliği; turizm hareketlerine katılan turist sayısı ve turizm gelirlerinin hızlı bir şekilde artmasına neden olmuştur (Yıldız, 2011: 57). Öyle ki, dünya turizmi 1990-2000 döneminde %52 artış

sağlamıştır (TOBB, 2003: 269). 1980'de turist sayısı 280 milyon iken 2000 yılında 698 milyona, 2008 yılında 922 milyona, 2019 yılında 1.5 milyar seviyesine ulaşmıştır. Bu gelişmelerin yansımaları olarak turizm sektörü dünyada hızla gelişen sektörlerinden biri haline gelmiş ve araştırmacılar tarafından turizm ve ekonomi konularının akademik arenada hızlı yayılmasına neden olmuştur. Bu durum turizm ve ekonomi odaklı çalışmaların 2000'li yıllardan itibaren artışı açıklar niteliktedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki araştırmacılar, turizmin ekonomik etkilerini arttırmaya ve sürdürülebilirliği sağlanmasına yönelik çaba göstermektedir.

“Ekonomi ve turizm” odaklı yapılan araştırmalarda en çok çalışma yapan ülke ve en fazla atıf alan ülke ABD olup, literatüre önemli katkı sağladığı görülmektedir. Ancak İngiltere, Çin, Yeni Zelanda ve Güney Kore ülkelerinde de önemli ölçüde yayın yapıldığı tespit edilmiştir. Yazarlara yönelik projeksiyonda ise Colin Micheal Hall'un en fazla yayın yapan ve en fazla atıf alan yazar olduğu belirlenmiştir. Hall turizm, sürdürülebilirlik, bölgesel kalkınma ve iklim değişikliği gibi konularda çalışmalar yapan bir bilim insanıdır. Alanda en fazla yayın yapan kurum Hong Kong Polytech Üniversitesi olmakla birlikte, atıf açısından ilk sırada olan kurum Waterloo Üniversitesi'dir. Tourism Management dergisi en fazla atıf alan kaynak olarak bu konularda araştırmalara yön veren önemli dergiler arasında bulunmaktadır. Turizm ve ekonomi odaklı yayınların en fazla basıldığı kaynak ise Tourism Economics dergisidir. Araştırmacıların bu kaynakları özellikle takip etmeleri çalışmanın önerisi olarak sunulmaktadır.

Yapılan analizler sonucunda, turizm ve ekonomi alanındaki araştırma eğilimlerinin en fazla sürdürülebilir kalkınma, iklim değişikliği, kültürel miras, konaklama endüstrisi ve disiplinler arası uygulamalar alanlarında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. En fazla atıf alan yazarlara ait çalışmaların da benzer alanlarda yapıldığı görülmektedir. Günümüzün güncel ekonomik sorunlarının turizm ile özdeşleştirilerek ele alınması sektörün gelişebilmesi açısından anlamlıdır.

Çalışma; VOSviewer programına uyumlu olmasından dolayı Web of Science veri tabanı ile sınırlandırılmıştır. Farklı veri tabanları kullanılarak veri çekilememesi araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Web of Science veri tabanından farklı olarak SCOPUS, EBSCO Host, JSTOR gibi veri tabanları kullanılarak daha geniş kapsamlı bibliyometrik araştırmalar yapılabilir. Buna ilaveten Citespace, Pajek ve Rstudio gibi farklı görsel haritalama programları kullanılarak da gelecek çalışmalarda karşılaştırma yapılması mümkündür. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı da bibliyometrik analizde, temel kaynak olan kitapları kapsamamasından kaynaklanmaktadır. Gelecek çalışmalar kapsamında kitaplar, kitap bölümleri veya kongrelerde sunulan bildiriler de incelenebilir. Çalışmada turizm ve ekonomi alanına odaklanan yayınların yazarları, ülkeleri, kaynakları, çalışma alanları, atıf düzeyleri ve kurumları incelenmiş olup literatürdeki araştırma eğilimlerine genel bir bakış açısı kazandırması hedeflenmiştir. Bu hali ile gelecekteki çalışmalara yol göstereceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akdağ, S. & Seçilmiş, C. (2018). OECD ülkelerinde turizm gelirleri ile GSYH arasındaki ilişki: Dinamik panel ve panel nedensellik analizi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 2960-2977.
- Al, U. & Tonta, Y. (2004). Atıf analizi: Hacettepe üniversitesi kütüphanecilik bölümü tezlerinde atıf yapılan kaynaklar. *Bilgi Dünyası*, 5(1), 19-47.

- Aruoba, Ç. & Alpar, C. (1992). *Türkiye Ekonomisi Sektörel Gelişmeler*. Ankara: Özyurt Matbaacılık.
- Bahar, O. & Bozkurt, K. (2010). Gelişmekte olan ülkelerde turizm-ekonomik büyüme ilişkisi: Dinamik panel veri analizi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 255-265.
- Bahar, O. (2006). Turizm sektörünün Türkiye'nin ekonomik büyümesi üzerindeki etkisi: VAR analizi yaklaşımı. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 13(2), 137-150.
- Bahar, O. & Çelik İlal, N. (2020). Coronavirüsün (Covid-19) turizm sektörü üzerindeki ekonomik etkileri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(1), 125-139.
- Brau, R., Lanza, A. & Pigliaru, F. (2003). How Fast are the Tourism Countries Growing? The Cross-Country Evidence, http://www.feem.it/web/activ/_wp.html, (Erişim Tarihi: 04 Ocak 2010).
- Baykul, A. & Işık Maden, S. (2017). Bölgesel kalkınma ve turizm ilişkisi: Tr61 bölgesi üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 65-73.
- Bozgeyik, Y. & Yoloğlu, Y. (2015). Türkiye'de turizm gelirleri ile GSYH arasındaki ilişki: 2002-2014 dönemi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 627-640.
- Chen, C. & Chiou-Wei, Z. (2009). Tourism expansion, tourism uncertainty and economic growth: New evidence from Taiwan and Korea. *Tourism Management*, 30, 812-818.
- Çımat, A. & Bahar, O. (2003). Turizm sektörünün Türkiye ekonomisi içindeki yeri ve önemi üzerine bir değerlendirme. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 6, 1-18
- Çoban, B., Firuzan, E. & Oğuzhan, A. (2018). Farklı varyanslık ve yapısal kırılmalar altında ekonomik büyüme ile turizm ilişkisinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 319-337.
- Campos, C. & Sequeira, T. N. (2005). Tourism and economic growth: A panel data approach. *International Conference: Theoretical Advances in Tourism Economics*, University of Évora, Portugal, 18-19 March.
- Doğan, T.G.B., Doğan, S. & Aykan, E. (2021). Liderlik tarzlarının bibliyometrik analizi. *Erciyes Akademi*, 35(1), 161-189.
- Godfrey, K. & Clarke, J. (2000). *The Tourism Development Handbook*. London: Cassel,
- Gökovalı, U. & Bahar, O. (2006). Contribution of tourism to economic growth in Mediterranean countries: A panel data approach. *Anatolia An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 17 (2), 155-168.
- Habibi, F., Rahmati, M. & Karimi, A. (2018). Contribution of tourism to economic growth in Iran's provinces: GDM approach. *Future Business Journal*, 4, 261-271.
- Hazarı, B.R. & Sgro, P.M. (1995). Tourism and growth in a dynamic model of trade. *The Journal of International Trade and Economic Development*, 4 (2), 243-252.
- İçöz O. (1998). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Turizmin Ekonomik Önemi*, Turban Yıllığı. T.C. Ankara: Turizm Bankası A.Ş. Basım.
- Karabulut, K., Akyol, H. & Karakuş, K. (2020) Dış ticaret ve turizmin bölgesel kalkınma üzerindeki etkisi nedir: PMG ARDL ve Panel Kantil yaklaşımlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38(3), 297-314.
- Katırcıoğlu, T. (2009). Revisiting the tourism-led-growth hypothesis for Turkey using the Bounds Test and Johansen Approach for Cointegration. *Tourism Management*, 30, 17-20.
- Kurutkan, M.N. & Orhan, F (2018). Sağlık politikası konusunun bilim haritalama teknikleri ile analizi. *Iksad Publications* - ISBN: 978-605-7510-99-0.

- Laws, E. (1995). *Tourist Destination Management Issues, Analysis and Policies*, London: Routledge Press.
- Lea, J. (2006). *Tourism and Development in the Third World*, London, UK: Routledge.
- Lee, C.C. & Chang, C.P. (2008). Tourism development and economic growth: A closer look at panels. *Tourism Management*, 29, 180–192.
- Martin, J.L., Morales, N.M. & Scarpa, R. (2004). Tourism and economic growth in Latin American countries: A panel data approach. [URL: <http://www.feem.it/Feem/Pub/Publications/WPapers/default.htm>] internet adresinden 25 Kasım 2020 tarihinde edinilmiştir.
- Merigo, J. M., Cancino, C. A., Coronado, F. & Urbano, D. (2016). Academic research in innovation: A country analysis. *Scientometrics*, 108(2), 559-593.